

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“ ____ ” _____ 2019_ р.

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Фінансовий та страховий менеджмент»
на тему:
«СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО
СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ»

Виконавець:

студент факультету ФБС
Дюльгер Дмитро Христофорович

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., проф. Баранова Вікторія Глібівна

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Морське судноплавство пов'язано з підвищеною небезпекою. Пора року, коли здійснюється рейс, тип, технічний стан судна, вид вантажу, район плавання та інші обставини суттєво впливають на ступінь збереженості вантажу та самого судна. Як відомо, під час рейсу судно, вантаж можуть загинути чи пошкодитися внаслідок шторму, мілини тощо. Все це не може бути пред'явлено у вину судовласнику чи іншій особі. Морське страхування ще зі стародавніх часів визначало першу реакцію на майнові збитки в міжнародних торговельних відносинах, розвивалося відповідно до змін суспільно-економічних відносин, стану науки, виробничих технологій і міждержавних політичних ситуацій.

Морське страхування – один із самих стародавніх видів страхування. Як тільки люди навчилися вести торгівлю із сусідніми державами, перевозити товари морем і сушею, вони почали дбати про те, як запобігти неминучим в дорозі втратам. Караванники Стародавнього Сходу спільно відшкодовували понесені від втрати худоби і набігів грабіжників-кочівників збитки. Флорентійські, венеціанські та генуезькі купці, які вели морську торгівлю з Близьким Сходом, укладали між собою договори про взаємну відповідальність за безпеку морських суден і вантажів.

У сучасних умовах розвитку міжнародних зв'язків морське страхування відіграє провідну роль серед засобів захисту прав та інтересів суб'єктів торгівлі, тим більше, що перевезення морським транспортом користується попитом у підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. За наявності дієвої системи правового регулювання цей вид діяльності здатен забезпечити стабільність та сталий розвиток торгівлі, її захист від різноманітних ризиків.

До переваг морського транспорту можна віднести відносно низьку собівартість перевезень, велику вантажопідйомність, що дає змогу перевозити значні партії вантажу, можливість транспортування вантажів різних властивостей і розмірів. Разом із тим, необхідна наявність відповідних суден та

обладнаних портів, що потребує значних інвестиційних ресурсів.

Слід зазначити, що науковим та практичним проблемам морського страхування присвячені наукові праці таких дослідників, як: М.М. Александрової, Є.В. Андреєвої, Т.М. Артюх, В.Д. Архангельського, В.Д. Базилевича, Л.Ю. Балакіревої, О.О. Балобанова, І.О. Більдера, С.О. Благодельського, С.А. Буєва, В.В. Владімірова, О.А., М.В. Голікової, Г.Л. Губіної, О.С. Далера, Н.О. Долгошеї, М.Д. Ємельянова, С.Л. Єфімова, Ю.В. Євченко, О.О., Ю.М. Журавльова, З.В. Задорожнього, Л.Л., О.В. Літвінової, Н.О. Місіна, С.В. Михайлова, Д. Орнульфа, С.С. Осадеця, О.І. Панченко, Н.Б. Пацурії, В.С. Приходько, Л.І. Рейтмана, О.С. Світличної, С.В. Сорокіної, К.Є. Турбіної, В.М. Фурман, О.В. Хавтур, А.І. Худякової, М.Д. Чорняк, Л.А. Шило, Г.В. Шкварець, Х.І. Штирхун, В.В. Шутенко, Т. В. Яворської, М.Ю. Яковчука та багато інших. У зазначених наукових дослідженнях перевага надається більш загальній характеристиці самого процесу страхування морських перевезень. На сьогоднішній день, якщо взяти до уваги проблеми сучасного морського страхування, його основні показники та питання вдосконалення страхового захисту необхідними є подальші дослідження системи морського страхування.

Мета роботи полягає у дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку морського страхування в Україні.

Завдання дослідження:

- 1) визначити сутність страхування та особливості морського страхування;
- 2) охарактеризувати систему морського страхування;
- 3) розглянути методичні засади оцінювання страхових ризиків у морському страхуванні;
- 4) проаналізувати основні тенденції у розвитку ринку морського страхування в Україні;
- 5) провести аналіз системи морського страхування на прикладі СК «Уніка»;
- 6) оцінити чинники впливу на розвиток морського страхування в Україні;
- 7) дослідити світові тренди у розвитку морського страхування;

- 8) обґрунтувати доміанти розвитку морського страхування в Україні;
- 9) розробити науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення морського страхування в СК «Уніка».

Об'єктом дослідження в роботі є процес розвитку морського страхування в Україні.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів страхування морського страхування в Україні та обґрунтування пропозицій щодо перспектив його розвитку.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загально-наукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання. В процесі написання роботи були використані такі дослідницькі методи, як: системний аналіз, порівняння, формалізація, індукція, дедукція, нормативно-правовий метод (під час дослідження теоретико-методичних засад морського страхування); економіко-статистичний аналіз, вертикальний та горизонтальний аналіз, кореляційно-регресивний аналіз, графічний та табличний методи (під час аналізу розвитку морського страхування в Україні та в страховій компанії «Уніка»); порівняльний аналіз, наукова абстракція та узагальнення (під час обґрунтування перспектив розвитку морського страхування в Україні та в страховій компанії «Уніка»).

Інформаційною базою дослідження є основні положення законів та інших нормативних актів України, статистичні і аналітичні матеріали Державної служби статистики України та Ліги страхових організацій України. Інформаційним забезпеченням роботи стали також монографічні дослідження, підручники та навчальні посібники, періодична економічна література, статистичні звіти та Інтернет ресурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг роботи становить 99 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 11 таблиць, 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретико-методичні засади морського страхування»* визначена сутність страхування та з'ясовані особливості морського страхування; охарактеризована система морського страхування; розглянуті методичні засади оцінювання страхових ризиків у морському страхуванні.

У другому розділі *«Аналіз розвитку морського страхування в Україні»* проаналізувати основні тенденції у розвитку ринку морського страхування в Україні; проведений аналіз системи морського страхування на прикладі СК «Уніка»; здійснена оцінка чинників впливу на розвиток морського страхування в Україні.

У третьому розділі *«Перспективи розвитку морського страхування в Україні»* досліджені світові тренди у розвитку морського страхування; обґрунтовані домінанти розвитку морського страхування в Україні; розроблені науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення морського страхування в СК «Уніка».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Страхування - це відносини щодо захисту майнових інтересів юридичних або фізичних осіб у разі настання страхових випадків, визначених чинним законодавством, або договором страхування за рахунок коштів, що формуються шляхом сплати фізичними та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів страхових фондів. В свою чергу сучасне морське страхування - це система економічних відносин, пов'язаних зі створенням та використанням коштів страхового фонду в грошовій формі з метою відшкодування збитків від морських небезпек і надання фінансової допомоги учасникам морського підприємства від різних непередбачених випадковостей, а також іншим господарюючим суб'єктам, пов'язаних з торговельним мореплавством і використанням природних ресурсів континентального шельфу. Морське страхування виконує розподільну, контрольну та попереджувальну функції.

2. В систему морського страхування входять наступні елементи: об'єкти, суб'єкти, види страхування, організаційні форми та взаємозв'язки між цими елементами. Об'єкт морського страхування – це будь-який майновий інтерес, пов'язаний з торговельним мореплавством (судно, вантаж, фрахт, плата за проїзд, орендна плата, очікуваний від вантажу прибуток, цивільна відповідальність судновласника і перевізника, а також ризик, взятий на себе страховиком. Суб'єктами морського страхування є: страховики (акціонерні страхові компанії, клуби взаємного страхування судновласників), страхувальники, сюрвеєри, аварійні комісари. Морське страхування об'єднує різні види майнового страхування і страхування відповідальності і включає: страхування суден, страхування вантажів, фрахту і відповідальності судновласників перед третіми особами.

3. Страховий ризик у морському страхуванні - це імовірність настання непередбачених обставин зовнішнього чи внутрішнього характеру, що можуть

виникнути під час здійснення перевезень майна та пасажирів морськими шляхами сполучення і пов'язані з можливістю нанесення шкоди та збитку об'єктам перевезень. Оцінка страхових ризиків у морському страхуванні може бути виконана методом експертних оцінок і методами теорії ймовірностей. При цьому для використання строгих математичних методів необхідно мати представницьку статистичну базу, тобто великий обсяг вибірки даних з аварійності суден. Оцінка ризику окремого судна ґрунтується на статистичних результатах за різними групами суден, сформованих за типом, розміром, віком, районом плавання, наявності класу і за числом аварій на даному судні або в даній компанії за останні кілька років.

4. Дослідження основних тенденцій у розвитку ринку морського страхування в Україні показало, що розвиток морського страхування на пряму пов'язаний з розвитком морського транспорту та послуг, які ними надаються. В Україні морське страхування не є недостатньо розвинутим. Лише 10 компаній в 2018 році надавали послуги з морського страхування. При цьому загальна сума премій склала в 2018 році 25061 тис. грн., а виплати становили 1771 тис. грн. Причому виплати здійснювалися лише 4 компаніями. Найбільший рівень виплат спостерігався в страховій компанії «Українська страхова група (25,84%).

5. Проведений аналіз системи морського страхування на прикладі СК «Уніка» показав, що СК «Уніко» страхує КАСКО суден на базі своїх правил страхування. Об'єктами страхування є судна будь-якого розміру, типу та вартості. Так, обсяги валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) від страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту) в 2016 році склала 7306 тис. грн. З 2016 року вони скорочувалися і склала 1753 тис. грн. в 2018 році. Станом на 2018 рік компанія має 30 укладених договорів страхування. Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування складає 401230 грн. Загальний обсяг відповідальності страхування водного транспорту склав 2520201 грн. в 2018 році. Обсяги страхових виплат в 2016 році склала 17,40 тис. грн, а в 2018 році

вони зросли до 125,3 тис. грн.

6. Аналіз стану морського страхування в Україні дозволив виділити наступні фактори впливу на його розвиток: існує великий перелік ризиків, які можуть включатися лише як додаткові за окрему плату; договори страхування мають великий перелік винятків із страхових випадків, що обумовлюється сучасним фінансовим станом страховиків; вітчизняні страховики пропонують судновласникам набагато вужчий обсяг страхового покриття у порівнянні з розвинутими країнами; маючи лише динамічні показники розвитку аварійних випадків окремо взятого судна, страховикам неможливо спрогнозувати з достатнім коефіцієнтом довіри характер та час настання у майбутньому аварійних випадків; страхові компанії дуже часто втрачають з поля зору такий важливий фактор, як аварійні випадки, що настають під впливом людського чинника; у звітності страховиків не виділяється окремо страхування вантажів та багажу (вантажобагажу), що перевозяться морським транспортом, тому не можливо проаналізувати стан та тенденції розвитку у цьому напрямку. Застосування в дипломній роботі моделей, розрахованих за допомогою кореляційно-регресійного аналізу, дозволить змодельовати вплив різних чинників на обсяги валових страхових премій в сфері морського страхування. Водночас вплив окремих факторів оцінити майже неможливо з огляду на те, що вони не мають числових характеристик.

7. Україні слід активніше використовувати передовий зарубіжний досвід в частині розробки законодавчої бази морського страхування вантажоперевезень (ратифікувати Гамбурзькі правила, привести українські правила страхування вантажоперевезень у відповідність з міжнародними стандартами). Також в Україні можливим видається створення клубів взаємного страхування, які можуть діяти як неприбуткові організації, що діють з метою страхування своїх учасників. Крім того, доцільно впроваджувати міжнародний досвід додаткового морського страхування, що визначається обмеженістю подій, які будуть вважатися страховими випадками.

8. Для розвитку морського страхування в Україні страховики повинні

вирішувати існуючі проблеми і переорієнтуватися на інтереси страхувальників. Необхідне реформування діючої системи страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом, застосування інноваційних методів України Союзу морських страховиків. Подібні союзи існують практично у всіх країнах, де є страховики морських ризиків. Тому поява такої організації в Україні є логічно обґрунтованою, яка може свідчити про достатню зрілість ринку морського страхування. Зазначені рекомендації сприятимуть розвитку ринку морського страхування в Україні, підвищенню якості наданих страхових послуг і більш повному забезпеченню інтересів і потреб страхувальників.

9. Страховій компанії «Уніка» для підвищення ефективності морського страхування в якості основного варіанту страхування відповідальності судновласника перед третіми особами доцільно використовувати страхування за фіксованою схемою - фіксована премія і фіксована відповідальність. СК «Уніка» запропоновано універсальний варіант страхування ризиків вітчизняного судновласника: спільна участь СК «Уніки», національного страхового брокера (ризикового менеджера судновласника) та іноземного страхового брокера, що спеціалізується на врегулюванні збитків. Також страховій компанії «Уніка» доцільно звернути на укладення договорів страхування морських ризиків та прописування в них умов, що містяться в правилах страхування. У випадку якщо компанія систематично отримує або відправляє морським шляхом значні партії вантажів, то необхідно пропонувати генеральний договір, за яким всі вантажі, що відправляються або одержувані страхувальником в певний період часу, наприклад, за один рік, вважаються застрахованими.

АНОТАЦІЯ

Дюльгер Дмитро Христофорович

«Сучасний стан та перспективи розвитку морського страхування в Україні»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Фінансовий та страховий менеджмент»

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес розвитку морського страхування в Україні.

У роботі розглянуті теоретико-методичні засади морського страхування. Проведений аналіз тенденцій розвитку морського страхування в Україні та аналіз системи морського страхування на прикладі страхової компанії «Уніка». Обґрунтовані домінанти розвитку морського страхування в Україні та розроблені науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення морського страхування в страховій компанії «Уніка».

Ключові слова: морське страхування, страхові ризики, ринок морського страхування, страхова компанія, аналіз, розвиток, вдосконалення.

ANNOTATION

Dulger Dmitry Hristoforovich

«Current status and prospects of development of marine insurance in Ukraine»
qualification work for a master's degree in specialty "072 Finance, Banking and Insurance" under the master's program "Financial and Insurance Management"
Odessa national economic university, Odessa, 2019

The Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the process of developing marine insurance in Ukraine.

The theoretical and methodological principles of marine insurance are considered in the paper. The analysis of trends in the development of marine insurance in Ukraine and the analysis of the marine insurance system on the example of the insurance company "Unique". Dominants of the development of marine insurance in Ukraine are substantiated and scientific and methodological recommendations for the improvement of marine insurance in the Unique insurance company have been developed.

Key words: marine insurance, insurance risks, maritime insurance market, insurance company, analysis, development, improvement.